

๑๐. สุบินปัญหา ๗๗

พระราชชาตรีถามว่า "พระผู้เป็นเจ้านาคเสน บุรุษและสตรีทั้งหลายในโลกนี้ เห็นสุบินดีบ้างชั่วบ้าง เคยเห็นบ้าง ยังไม่เคยเห็นบ้าง เคยทำแล้วบ้าง ยังไม่เคยทำแล้วบ้าง เป็นของเกษมบ้าง เป็นไปกับด้วยภัยบ้าง มีในทีใกล้บ้าง มีในทีไกลบ้าง ย่อมเห็นสุบินทั้งหลายที่ควรพรรณนา มิใช่พันเดียว มีอย่างเป็นอันมาก. อะไรชื่อสุบินนั้นและคนชนิดใด ย่อมเห็นสุบินนั้น?"

พระเถรเจ้าทูลว่า "ขอถวายพระพร นิमितใด ย่อมเข้าใกล้คลองแห่งจิต นิมนต์นั้น ชื่อว่าสุบิน. ชนทั้งหลายเหล่านี้หกพวก ย่อมเห็นสุบิน คือ ชนผู้ประกอบด้วยลมกำเร็บ ย่อมเห็นสุบินหนึ่ง ชนผู้ประกอบด้วยดีกำเร็บ ย่อมเห็นสุบินหนึ่ง ชนผู้ประกอบด้วยเสมหะกำเร็บ ย่อมเห็นสุบินหนึ่ง ชนเห็นสุบินเพราะเทวดาอุปสังสรรค์หนึ่ง ชนเห็นสุบินเพราะตนเคยประพตติมาหนึ่ง ชนเห็นสุบินเพราะนิมิตในก่อนหนึ่ง. บุคคลย่อมเห็นสุบินอันใดเพราะบุรพนิมิต สุบินอันนั้นแหละแน่ สุบินเหลือจากนั้นไม่แน่."

ร. "พระผู้เป็นเจ้านาคเสน บุคคลใด ย่อมเห็นสุบินเพราะบุรพนิมิต จิตของบุคคลนั้น ไปเลือกเอานิมิตเองหรือ, หรือว่านิมนต์นั้น เข้าใกล้คลองแห่งจิตของบุคคลนั้น หรือว่าธรรมารมณีนี้ออกแก่จิตนั้น?"

ถ. "ขอถวายพระพร จิตของบุคคลนั้น หาไปเลือกนิมนต์นั้นไม่ และธรรมารมณีนี้อื่น ๆ ก็หาได้มาบอกแก่จิตนั้นไม่, อันที่แท้มนต์นั้นนั้นแล เข้าใกล้คลองแห่งจิตของบุคคลนั้น. กระจกหาได้ไม่เลือกเอาเงาในที่ไหน ๆ เองไม่, อะไร ๆ อื่น ก็หาได้นำเงามาให้ขึ้นสู่กระจกไม่, อันที่แท้เงามาแต่ที่ใดที่หนึ่ง เข้าใกล้คลองแห่งกระจกฉันใดก็ตี; จิตของบุคคลนั้น หาได้ไปเลือกเอานิมิตนั้นเองไม่ ธรรมารมณีนี้อื่น ๆ อื่น ก็หาได้มาบอกไม่, อันที่แท้ นิมิตมาแต่ที่ใดที่หนึ่งเข้าใกล้คลองแห่งจิตของบุคคลนั้น ฉะนั้นนั้นเพียวแล."

ร. "จิตนั้นใด ย่อมเห็นสุบิน จิตนั้น ย่อมรู้ว่า 'ผล คือ สุขเกษม หรือทุกข์ภัยจักมีอย่างนี้' ดังนี้บ้างหรือ?"

ถ. "จิตนั้น ย่อมไม่รู้เลยว่า 'ผล คือสุขเกษมหรือทุกข์ภัยจักมี' ดังนี้. ก็ในเมืองนิมิตเกิดขึ้นแล้ว บุคคลผู้เห็นสุบิน ย่อมกล่าวแก่ชนทั้งหลายอื่น ชนทั้งหลายเหล่านั้น จึงบอกเนื้อความให้."

ร. "เทัญพระผู้เป็นเจ้าแสดงเหตุ."

ถ. "ขอถวายพระพร เปรียบเหมือนกระหรือไฟหรือต่อมตั้งขึ้นในสระเพื่อลามก เพื่อเสื่อลามก เพื่อยศ เพื่อเสื่อยศ เพื่อนินทา เพื่อสรรเสริญ หรือเพื่อสุข เพื่อทุกข์. ต่อมเหล่านี้ รู้แล้วจึงเกิดขึ้นบ้าง หรือว่า 'เราทั้งหลาย จักยังประโยชน์ชื่อนี้ให้สำเร็จจะนี้?'"

จ. "หาไม่ ต่อมเหล่านั้ ย่อมเกิดพร้อมในโอกาสเช่นใด บุคคลผู้รู้^๑นิตทั้งหลาย เห็นต่อมเหล่านั้ในโอกาสนั้นแล้ว ย่อมทำนายว่า 'ผลจักมีอย่างนี้' ฉะนี้."

ก. "จิตนั้นใด ย่อมเห็นสุบิน จิตนั้น ย่อมไม่รู้^๒ว่า' ผล คือ สุขเกษม หรือทุกข์ภัยจักมีอย่างนี้' ดังนี้: ก็ครัน^๓นิตเกิดขึ้นแล้วบุคคลผู้เห็นสุบินนั้น กล่าวแก่ชนทั้งหลายอื่น ชนทั้งหลายเหล่านั้ จึงบอกเนื้อความให้ ฉัน^๔นั้นนั้นเทียวแล."

ข. "บุคคลใด เห็นสุบิน บุคคลนั้น หลับอยู่เห็นหรือว่าตื่นอยู่เห็น?"

ก. "ขอถวายพระพร บุคคลนั้นใด เห็นสุบิน บุคคลนั้น หลับอยู่ย่อมไม่เห็น แม้ตื่นอยู่ก็ย่อมไม่เห็น, ก็แต่ในเมื่อความหลับหยั่งลงแล้ว ในเมื่อภวังค์ยังไม่ถึงพร้อมแล้ว บุคคลย่อมเห็นสุบินในระหว่างนั้น. จิตของบุคคลผู้ขึ้นสู่ความหลับ เป็นของถึงภวังค์แล้ว, จิตที่เป็นของถึงภวังค์แล้ว ย่อมไม่เป็นไป, จิตที่ไม่เป็นไปแล้ว ย่อมไม่รู้^๕แจ้งซึ่งสุขและทุกข์, สุบินย่อมไม่มีแก่บุคคลผู้ไม่รู้^๖แจ้ง, ในเมื่อจิตเป็นไปอยู่ บุคคลจึงเห็นสุบิน."

ขอถวายพระพร เภาในกระจกแม้ใสดี ย่อมไม่ปรากฏในเวลามืดไม่สว่าง ฉัน^๗ใด, ในเมื่อจิตขึ้นสู่ความหลับถึงภวังค์แล้ว ในเมื่อสรีระ^๘แม้ตั้งอยู่ จิตเป็นของไม่เป็นไป, ครัน^๙จิตไม่เป็นไปแล้ว บุคคลย่อมไม่เห็นสุบิน ฉัน^{๑๐}นั้น."

ขอถวายพระพร สรีระ บรมบพิตรควรทรงเห็นประดุจกระจก, ความหลับ บรมบพิตรควรทรงเห็นราวกะความมืด, จิต บรมบพิตรควรทรงเห็นประหนึ่งความสว่าง.

ขอถวายพระพร อีกประการหนึ่ง แสงแห่งพระอาทิตย์ที่มีหมอกบังเสีย ย่อมไม่ปรากฏ, รัศมีพระอาทิตย์มีอยู่ ก็ย่อมไม่เป็นไป, ครัน^{๑๑}รัศมีพระอาทิตย์ไม่เป็นไปแล้ว ความสว่างก็ย่อมไม่มี ฉัน^{๑๒}ใด; จิตของบุคคลผู้ขึ้นพร้อมสู่ความหลับ เป็นของถึงภวังค์ จิตที่ถึงภวังค์ ย่อมไม่เป็นไป, ครัน^{๑๓}จิตไม่เป็นไปแล้ว บุคคลก็ย่อมไม่เห็นสุบิน ฉัน^{๑๔}นั้นนั้นเทียวแล.

ขอถวายพระพร สรีระ บรมบพิตรควรทรงเห็นอย่างพระอาทิตย์, ความหลับ บรมบพิตรควรทรงเห็นดังความที่หมอกบังเสียฉะนั้น, จิตบรมบพิตรควรทรงเห็นเช่นรัศมีพระอาทิตย์.

ขอถวายพระพร ครัน^{๑๕}เมื่อสรีระของบุคคลทั้งหลายสองแม้มีอยู่จิตเป็นของไม่เป็นไปแล้ว คือ เมื่อสรีระของบุคคลผู้ขึ้นพร้อมสู่ความหลับแล้ว ถึงภวังค์แล้ว แม้มีอยู่ จิตเป็นของไม่เป็นไปแล้วหนึ่ง, ครัน^{๑๖}เมื่อสรีระของบุคคลผู้เข้านิโรธ แม้มีอยู่ จิตเป็นของไม่เป็นไปแล้วหนึ่ง, จิตของบุคคลผู้ตื่นอยู่ เป็นของอุณวยเปิดเผยปรากฏไม่เสมอ, นิต^{๑๗}ย่อมไม่เข้าถึงคลองแห่งจิตของบุคคลเห็นปานนั้น.

ขอถวายพระพร ชนทั้งหลายผู้ปรารถนาความลับ ย่อมเว้นบุรุษผู้เปิดเผย ผู้ปรากฏ ผู้ไม่กระทำ ผู้ไม่ควรความลับ ฉัน^{๑๘}ใด, เนื้อความดุจทิพย์ ย่อมไม่เข้าถึงคลองจิตแห่งบุคคลผู้ตื่นอยู่ ก็ฉัน^{๑๙}นั้นแล, เพราะเหตุ^{๒๐}นั้น บุคคลผู้ตื่นอยู่ ย่อมไม่เห็นสุบิน.

ขอถวายพระพร อีกอย่างหนึ่ง เนื้อความดุจทิพย์ ย่อมไม่เข้าถึงคลองจิตแห่งบุคคลผู้ตื่นอยู่นั้น เปรียบเหมือนกุศลธรรมทั้งหลายที่เป็นฝ่ายปัญญาเครื่องตรัสรู้ ย่อมไม่ยังภิกษุผู้มีอาชีวะทำลายแล้ว ผู้ประพฤติไม่ควรถูก ผู้เป็นบาปมิตร ผู้ทุศีล ผู้เกียจคร้าน ผู้มีความเพียรต่ำช้า ให้เข้าถึงคลองจิตฉะนั้น, เพราะเหตุนี้ บุคคลผู้ตื่นอยู่ ย่อมไม่เห็นสุบิน."

ร. "พระผู้เป็นเจ้านาคเสน เบื้องต้น ท่ามกลาง และที่สุดของความหลับมีหรือ?"

ถ. "ขอถวายพระพร เบื้องต้นของความหลับก็ดี ท่ามกลางของความหลับก็มี ที่ที่สุดของความหลับก็มี."

ร. "อะไรเป็นเบื้องต้น อะไรเป็นท่ามกลาง อะไรเป็นที่สุด?"

ถ. "ขอถวายพระพร ความที่กายเกียจคร้าน ความที่กายย่อหย่อน ความที่กายมีกำลังชั่ว ความที่กายอ่อนเพลีย ความที่กายไม่ควรแก่การงาน อันใด อันนี้ เป็นเบื้องต้นแห่งความหลับ; ผู้ใดอันความหลับดูจวนระครอบงำแล้ว จิตที่เคลื่อนกล่นยังตื่นอยู่ อันนี้ เป็นท่ามกลางแห่งความหลับ; ความถึงภวังค์ เป็นที่สุดของความหลับ; บุคคลผู้เข้าถึงท่ามกลางของความหลับ อันความหลับดูจวนระครอบงำแล้วย่อมเห็นสุบิน."

ขอถวายพระพร ผู้บำเพ็ญเพียรบางคน มีจิตตั้งมั่น มีธรรมตั้งอยู่แล้ว มีปัญญาเครื่องรู้ไม่หวั่นไหว หยั่งลงสู่ป่ามีเสียงอ้ออิ่งละแล้ว คิดอยู่ซึ่งเนื้อความอันสุขุม, ผู้นั้นไม่หยั่งลงสู่ความหลับในพานั้น, ผู้นั้นมีจิตตั้งมั่น มีจิตมีอารมณ์อันเดียว ย่อมแทงตลอดซึ่งเนื้อความอันสุขุม ฉนใด, บุคคลผู้ตื่นไม่ถึงพร้อมความหลับ เข้าถึงเฉพาะ ซึ่งความหลับดูจวนระ อันความหลับดูจวนระครอบงำแล้ว ย่อมเห็นสุบิน ฉนนนั้นนึ่งเทียวแล.

ขอถวายพระพร ความตื่นอยู่ บรมบพิตรควรทรงเห็นเหมือนเสียงอ้ออิ่ง, บุคคลผู้อันความหลับดูจวนระครอบงำ บรมบพิตรควรทรงเห็นดุจป่าอันสงัด, บุคคลผู้ตื่นไม่ถึงพร้อมความหลับ อันความหลับดูจวนระครอบงำแล้ว ย่อมเห็นสุบิน รวากะบุคคลผู้บำเพ็ญเพียรนั้นละเสียซึ่งเสียงอ้ออิ่ง เว้นเสียซึ่งความหลับ เป็นผู้ตื่นเป็นท่ามกลางย่อมแทงตลอดซึ่งเนื้อความอันสุขุม ฉะนั้น."

ร. "ดีแล้ว พระผู้เป็นเจ้านาคเสนผู้เจริญ ข้อวิสัยนาปัญหาของพระผู้เป็นเจ้านั้น สมอย่างนั้น, ข้าพเจ้ายอมรับรองอย่างนั้น."